

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Eesti Keele Instituut

Eesti keele elektrooniliste ülesannete kogude kontseptsioon

Autorid¹: Helin Puksand, Liisi Piits, Priit Ratassepp ja Kairi Tamuri

Töörühma juht: Kairi Tamuri

Töörühma on kokku kutsunud Eesti Keele Instituut.

Eesti Keele Instituut, 2020

¹ Käesolev eesti keele elektrooniliste ülesannete kogude kontseptsioon põhineb SA Innove kokku kutsunud töörühma loodud kontseptsioonil (2017, autorid Helin Puksand, Riita Järve ja Krista Nõmmik).

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Eesti keele e-kogude eesmärgid	5
2. Eesti keele e-kogude teemad ja alateemad	7
3. Eesti keele e-kogude ülesehitus	9
3.1. E-ülesande ülesehitus	9
3.2. Diagnostilise testi ülesehitus	9
4. E-ülesannete kogude kasutamine õppeprotsessis	11
5. E-ülesannete kogude kvaliteet	13
Kasutatud allikad	14
LISA 1. Mõisted	15

Sissejuhatus

Eesti keele kui emakeele pädevusi hindavate elektrooniliste ülesannete kogude (e-kogude) koostamine I, II ja III kooliastmele on seotud Eesti elukestva õppe strateegia rakendamiseks loodud digipöörde programmiga. E-kogud on valminud Eesti Keele Instituudi, SA Innove ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös. E-kogude koostamist koordineeris Eesti Keele Instituut.

E-kogude koostamisel on lähtutud põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava ainekavades esitatud õppeteemadest. E-kogude teemad ja alateemad lepiti kokku ümarlinal, kus osalesid Eesti Keele Instituudi, Tartu Ülikooli, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Innove ja emakeeleõpetajate esindajad.

Eesti keele e-kogud on õppevahendid, mis pakuvad õpilastele lisavõimalusi oma teadmisi ja oskusi kinnistada ning vajaduse korral ka täiendada, ning aitavad õpetajatel kokku hoida aega ja suunata õppeprotsessi vastavalt sellele, kuidas õpilastel uute teadmiste ja oskuste omandamine edeneb.

Osa e-kogudest sisaldavad ka diagnostilisi teste, mille abil saab õpetaja enne õppeprotsessi algust välja selgitada õpilaste eelteadmised mingi teema kohta või kontrollida õppeprotsessi lõpus, kas õpilased on taotletud õpitulemused omandanud.

Käesolev kontseptsioon annab ülevaate aastatel 2018–2020 Eksamite Infosüsteemi (EIS) loodud eesti keele e-kogude eesmärkidest, koostamise põhimõtetest ja ülesehitusest. Iga e-kogu detailsem kirjeldus on esitatud vastava e-kogu eristuskirjas.

1. Eesti keele e-kogude eesmärgid

Eesti keele pädevuste õppimise toetamiseks loodud e-kogud on keskendunud nende eesti keele teadmiste ja oskuste hindamisele, mille omandamine on õpingute jätkamise eelduseks või mille omandamata jätmise tekitab eesti keele pädevusse olulise tühiku või väärarusaama. E-kogud annavad võimaluse kasutada koolides nüüdisaegseid digitaalseid õppe- ja hindamisvahendeid. E-kogudes kasutatav kujundav ehk õppimist toetav hindamine tõstab õpilaste õpimotivatsiooni ja kujundab positiivset suhtumist õppimisse. Lisaks aitavad eesti keele e-kogud kujundada järgmisi riiklikus õppekavas väljatoodud üldpädevusi:

- **digipädevus** – e-ülesannetega arendatakse õpilase oskusi kasutada digitehnoloogiat, leida digivahendite (sh eesti keele digitaalsete keeleressursside) abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust;
- **kultuuri- ja väärtuspädevus** – e-ülesannetega kujundatakse õpilase kõlblisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning arendatakse kultuuriväärtuste mõistmisoskust. Õpilane saab aru, et keel on rahvuskultuuri kandja ja inimese identiteedi oluline osa. E-ülesannetega õpetatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse;
- **sotsiaalne ja kodanikupädevus** – eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse õpilase oskust suhelda eetilisel ja olusid arvestades;
- **enesemääratluspädevus** – e-ülesannetega luuakse õpilasele võimalusi suhestuda käsitletavate teemadega;
- **õpipädevus** – e-ülesannetega arendatakse õpilase oskust mõista eri liiki tekste, eristada fakti ja arvamust, hankida teavet erinevatest allikatest ning seda kriitiliselt hinnata;
- **suhtluspädevus** – eesti keele e-ülesannetega kujundatakse õpilase kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva suhtlusviisi valikut;
- **matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiapädevus** – teabetekstide abil arendatakse õpilase oskust lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ja diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida ja tõlgendada ja seostada sõnalise

teabega. Samuti õpetatakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ning kasutama tekstidega töötamisel tehnoloogilisi abivahendeid;

- **ettevõtlikkuspädevus** – õpilase ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse e-ülesannetes nii meedia- ja ilukirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide käsitlemisega.

2. Eesti keele e-kogude teemad ja alateemad

E-kogud sisaldavad eesti keele e-ülesandeid allpool nimetatud teemadel.

I kooliaste

- **Lauseõpetus:** koma kasutamine sidesõna ees, tegusõnad olevikus ja minevikus.
- **Häälikuõpetus:** tähestik, silbitamine, kaashäälikuühendi õigekiri, täishäälikuühendi õigekiri, sulghäälikute õigekiri, nimede ja nimetuste õigekiri, *i* ja *j*-i õigekiri, *h* õigekiri.
- **Sõnavaraõpetus:** sagedamini esinevad võõrsõnad, sarnase tähendusega sõnad.
- **Vormimoodustus:** sõnaliikide tundmine (nimisõna, omadussõna, asesõna, tegusõna), tegusõnade pööramine, sõna kohta küsimuse esitamine, liitsõnad.

II kooliaste

- **Lauseõpetus:** alus, öeldis, lihtlause, liitlause ja kirjavahemärgid.
- **Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine:** arvsõnade õigekirjutus, nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine, omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine ning liitsõnade moodustamine. E-kogu juurde kuulub neli diagnostilist testi nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamise ning arvsõnade õigekirjutuse kohta.
- **Häälikuõigekiri:** kaashäälikuühendi õigekiri, sulghäälikute õigekiri, võõrsõnade õigekiri, tähtede *i* ja *j* õigekiri ning tähtede *h*, *v* ja *f* õigekiri. E-kogu juurde kuulub neli diagnostilist testi kaashäälikuühendi ja sulghäälikute õigekirja kohta.
- **Lugemine ja kuulamine:** teabe- ja tarbeteksti lugemine ja kuulamine, ilukirjandusteksti lugemine ja kuulamine ning audiovisuaalsete tekstide vastuvõtt.

III kooliaste

- **Lauseõpetus I:** lauseliikmed (öeldis, alus, määrus, täiend ja lisand), lauseliigid (lihtlause eristamine teist liiki lausetest), koondlause kirjavahemärgistamine, täiendite ja lisandite kirjavahemärgistamine ning rektsioon ja sõnajärg.
- **Lauseõpetus II:** liitlause, otsekõne, lauselühend, täiendkõrvallause, kiil ning koma sidesõnade ees.

- **Sõnavaraõpetus:** võõrsõnad, liitsõnad, tuletised, sünonüümid, homonüümid, antonüümid, paronüümid, harva esinevad sõnad, keelendite stiilivärving, fraseologismid ja kujundlik keelekasutus.
- **Lugemine ja kuulamine:** teabe- ja tarbeteksti lugemine ja kuulamine, ilukirjandusteksti lugemine ja kuulamine ning audiovisuaalsete tekstide vastuvõtt.

3. Eesti keele e-kogude ülesehitus

I kooliastme e-kogus on 20 ülesannet, II ja III kooliastme igas e-kogus on keskmiselt 30 e-ülesannet. Harjutamiseks mõeldud e-ülesanded on koostatud kolmes raskusastmes: kerge, keskmine ja raske. Osa II ja III kooliastme e-kogude juures on ka diagnostilised testid, mis aitavad õpetajal enne õppeprotsessi algust välja selgitada õpilase eelteadmised vastava teema kohta või kontrollida õppeprotsessi lõpus, kas õpilane on soovitud õpitulemused omandanud.

3.1. E-ülesande ülesehitus

E-ülesanne koosneb

- 1) ülesande metaandmetest;
- 2) ülesande tööjuhiseist (sisuline ja tehniline töökäsk);
- 3) ülesande sisust (vajaduse korral on esitatud ka reeglid ja lingitud viited veebiallikatele, mis aitavad ülesannet lahendada);
- 4) ülesande tagasisidest: õpilase tulemus protsentides, õpilase õiged ja valed vastused, ülesande õige lahendus, sõnaline tagasiside õpilasele (mida ja kui palju oskas või ei osanud ning mida peaks edasi tegema), sõnaline tagasiside õpetajale (mida ja kui palju õpilane oskas või ei osanud, soovitused ehk suunamine e-kogu teiste samateemaliste ülesannete juurde) ning ülesande kommentaar (selgitused, reeglid, viited lisamaterjalile).

E-ülesannete hindamine toimub automaatselt. Õpilasele ja õpetajale kuvatakse tagasiside kohe, kui õpilane on e-ülesande lahendamise lõpetanud.

3.2. Diagnostilise testi ülesehitus

Eesti keele e-kogud sisaldavad kaht tüüpi diagnostilisi teste: lineaarne test ja adaptiivne test.

Lineaarne test

Lineaarne test koosneb testi tutvustavast sissejuhatuses ja neljast-viiest ülesandest. Õpilane saab ühelt ülesandelt teisele liikuda ainult siis, kui ta on ülesande lahendanud ja oma vastuse kinnitanud. Eelmisele ülesandele tagasi liikuda ei saa. Ülesannete tagasiside kuvatakse

õpilasele siis, kui ta on kõik testi ülesanded lahendanud ja testi lõpetanud. Õpilane saab iga ülesande kohta nii sõnalise tagasiside (kujundav hindamine) kui ka vigade tagasiside (tema õiged-valed vastused ning ülesande õige lahendus). Õpetajale kuvatakse iga õpitulemuse kohta sõnaline tagasiside koos õpilaste arvuga, kes sellise tulemuse said. Õpetajal on võimalik näha ka õpilasi nimeliselt ning vaadata nende antud vastuseid ja ülesannete õigeid lahendusi. Õpetaja tagasisides antakse muu hulgas soovitusi, milliseid e-kogu ülesandeid võiks õpilane paremate õpitulemuste saavutamiseks veel lahendada.

Adaptiivne test

Adaptiivne test koosneb koosneb testi tutvustavast sissejuhatusest ja kolmest ülesandest. Õpilasele kuvatakse ülesandeid vastavalt sooritusele. Esimese ülesande veatult või ühe veaga (õigesti vähemalt 95%) tegijale enam järgmist ülesannet ei suunata. Vigade korral suunatakse uus ülesanne, et selgitada välja põhjus, miks vead tekivad. Ülesannete tagasiside kuvatakse õpilasele siis, kui ta on kõik testi ülesanded lahendanud ja testi lõpetanud. Õpilane saab iga ülesande kohta nii sõnalise tagasiside (kujundav hindamine) kui ka vigade tagasiside (tema õiged-valed vastused ning ülesande õige lahendus). Õpetajale kuvatakse iga õpitulemuse kohta sõnaline tagasiside koos õpilaste arvuga, kes sellise tulemuse said. Õpetajal on võimalik näha ka õpilasi nimeliselt ning vaadata nende antud vastuseid ja ülesannete õigeid lahendusi. Õpetaja antakse tagasisides ka soovitusi selle kohta, milliseid e-kogu ülesandeid võiks õpilane paremate õpitulemuste saavutamiseks lahendada.

4. E-ülesannete kogude kasutamine õppeprotsessis

Eesti keele e-ülesannete kogud on lisaõppevahendid eesti keele kui emakeele pädevuste omandamiseks ning teadmiste või oskuste kinnistamiseks. Õppija saab lahendada ülesandeid, mis aitavad tal analüüsida enda edasijõudmist õppeprotsessis. Samuti annavad e-ülesanded kiiret tagasisidet õpetajale ning võimaldavad õppeprotsessi varakult analüüsida ja teha vajaduse korral muutusi õppetöö kavandamisel. E-kogud asuvad Eksamite Infosüsteemis ning arvestavad ja kasutavad elektroonilise hindamiskeskonna võimalusi ja eeliseid: e-ülesanded sisaldavad erinevat tüüpi tekste ja meediume ning on vajaduse korral seotud elektrooniliste teatmeallikatega. Elektroonilise hindamise üks olulisem eelis paberi ja pliiatsiga hindamise ees on mitmekesisemad ja õpetaja aega säästvad tulemuste analüüsimise võimalused. Andmed on ülevaatlikud, arhiveeritavad ning lubavad õpetajal jälgida õpilaste tulemuste muutumist ja arengut.

E-ülesannete kogud

- annavad tagasisidet õppimise ja õpetamise kohta;
- selgitavad välja täiendava õppimise vajaduse (vajaka jäänud teadmised, oskused, soorituse aspektid);
- võimaldavad õppetööd individualiseerida, st kohandada õpetamist ja õppimist vastavalt saavutatud õpitulemustele nii õpilase kui ka klassi tasandil;
- suunavad e-ülesannete sisu ja tagasiside kaudu õppeprotsessi.

E-ülesannete kogudes olevad ülesanded

- on erinevat tüüpi, pakuvad lahendamispõnevust ja uudsust;
- on lisaks ainekesksetele ka aine piire ületava kontekstiga ning seotud igapäevaeluga;
- toetavad digipädevuse kujunemist;
- annavad kiire ning konstruktiivse tagasiside nii õpilasele kui ka õpetajale.

E-ülesannete kogude võimalused õppijale:

- innustavad õpilast sihikindlalt õppima ja oma teadmisi proovile panema;
- aitavad õppijal kujuneda ennastjuhtivaks õppijaks ning toetavad õppija iseseisvat õppimist;
- viivad õpilasi uute teadmiste avastamiseni;
- aitavad kaasa omandatud teadmiste/oskuste kinnistamisele;

- pakuvad tagasisidet omandatud teadmiste kohta.

Õpitulemuste hindamine tugineb järgmistele põhimõtetele:

- *diagnostilised testid* koosnevad e-ülesannetest, mis aitavad välja selgitada õpilase eelteadmised teatud teema kohta. D-testid annavad ülevaate õppijate varasematest teadmistest ja oskustest ning kaardistavad väärarusaamu. Samuti aitavad d-testid kontrollida seda, kas õpilane on soovitud õpitulemused omandanud. See aitab õpetajal kavandada edasise õppimise vajadust.
- *harjutusülesanded* aitavad õpilasel täiendada oma teadmisi ja oskusi. Õppeprotsessi käigus antakse harjutusülesannetega pidevat tagasisidet õpilase edu kohta teadmise/oskuse omandamisel ja/või kinnistamisel ning sisend õppeprotsessi või selle osade muutmiseks vastavalt õpilase saavutustele.

Iga e-kogu kohta on koostatud ka eristuskiri (vt <http://portaal.eki.ee/tarkvara.html>).

Eristuskirjas on esitatud

- teave, millisele kooliastmele e-kogu mõeldud on;
- e-kogu lühikirjeldus;
- õpitulemused;
- e-kogu struktuur;
- e-ülesannete kirjeldus;
- diagnostiliste testide kirjeldus;
- e-kogu ülesannete loetelu.

5. E-ülesannete kogude kvaliteet

E-kogudes sisalduvad ülesanded on vastavuses kehtiva riikliku õppekavaga. E-ülesannete kogud toetavad teadmiste ja oskuste omandamist ning kontrollivad õpitulemuste saavutamist. E-kogude kvaliteedi tagamiseks on kõik e-ülesanded läbinud eeltestimise, mille käigus koguti peale EISi statistiliste andmete ka kasutajate tagasisidet. Selle põhjal tehti e-ülesannetes täiendusi ja parandusi ning tagasisidet kasutati ka EISi keskkonna arendamiseks.

E-kogude eeltestimisel kontrolliti

- e-ülesannete sisulist ja vormilist täpsust: kas e-ülesannete tööjuhised ja sisu on selged ja õpilastele üheselt mõistetavad;
- e-ülesannete relevantsust: jälgiti, et ülesanded oleksid õpilastele eakohased, motiveerivad ning põnevust pakkuvad. Liiga pikad ülesanded vähendavad huvi ja tekitavad väsimust;
- hindamisjuhendi täpsust: vaadati, kas hindamisjuhendid on selged ja arusaadavad, hindepunkte antakse korrektselt, kõik õiged vastused on hindamisel arvesse võetud ning kujundava hindamise tagasiside on piisav ja kohane.

E-ülesannete kogude valiidsuse tagamiseks kontrolliti ka seda, kas kogudes olevad ülesanded mõõdavad seda, mille mõõtmiseks need ette on nähtud. E-ülesannete koostamisel hindasid ülesannete sisulist valiidsust eesti keele eksperdid.

Kasutatud allikad

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Hariduse ja kasvatus sõnaraamat. (2014). <http://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Haridus-ja Teadusministeerium. (2003). Testiterminite seletussõnastik.
- Jürimäe, M., Kärner, A., Tiisvelt, L. (2014). Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Eesti Ülikoolide Kirjastus.
- Mikk, J. (2002). Ainetestid. Loengukonspekt Tartu Ülikooli üliõpilastele. TÜ: pedagoogika osakond.
- Põhikooli riiklik õppekava. (2001). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>.

LISA 1. Mõisted

Digipädevus (*digital competence*): suutlikkus kasutada oskuslikult ja kriitiliselt infoühiskonna tehnoloogiat, et tulla toime muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes.

Eristuskiri (*specifications*): dokument, mis annab ülevaate elektroonilise ülesannete kogu sisust, õpitulemustest, sihtrühmast ning teabest hindamise ja kasutamise kohta.

E-ülesanne (*e-task; digital task*): digikeskkonna jaoks loodud (pidades silmas digikeskkonna võimalusi) ja seal kasutatav (elektrooniliselt täidetav) ülesanne.

Funktsionaalne kirjaoskus (*functional literacy*): toimetuleku kirjaoskus, kus inimene valdab lugemist ja kirjutamist tasemel, mis võimaldab tema täisväärtuslikku elu sotsiaalses keskkonnas.

Kujundav hindamine (*formative assessment*): õppe kestel toimuv hindamine, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid ja nõrku külgi ning sisaldab ettepanekuid edaspidiseks tegevuseks õpilase arengu toetamiseks.

Diagnostiline test (*diagnostic test*): õppeprotsessi alguses või lõpus tehtav test. Õppeprotsessi alguses sooritatud testi ja õppeprotsessi lõpus sooritatud testi tulemuste võrdlemine aitab teha järeldusi õppimise ja õpetamise tõhususe kohta.

Pädevus (*competence*): riikliku õppekava tähenduses on pädevus teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida.

Ülesanne (*task*): tööjuhise, sisendi ja vastuse koos. Nt lugemistekst, mille juures on mitu valikvastusega küsimust, millele saab vastata ühe tööjuhise alusel.